

Column Wooncongres OTB/Platform31

29 oktober 2013, Den Haag

Toine Heijmans

Geachte congresgangers!

Ik kom uit een bloemkoolwijk. Dat hoef ik u, als doorgewinterde professionals in de woonwereld, niet te vertellen. U had dat allang gezien natuurlijk: hier staat een typische vertegenwoordiger van de jarenzeventignieuwbouw. Een New Town Kid. Het is op mijn voorhoofd geschreven.

Ik zie dat u medelijden met mij heeft, dat is aardig, maar het hoeft niet. Ik heb inmiddels alles verwerkt, en kan er vrijuit over spreken. Dat ik hier mag staan, als woonconsument met een bepaald verleden, heeft zelfs therapeutische waarde. Ik ben dus al tevreden met uw aandacht.

De nieuwbouwwijk waarin ik ben opgegroeid heet De Weezenhof, en was onderdeel van een grote uitbreidingsopdracht aan de zuidkant van Nijmegen. Mijn ouders hadden ook een uitbreidingsopdracht: gezinnetje, drie kinderen. Vader met lange haren, moeder met ambitie, thuis paarse muren en oranje lampen. 1973: we reden in een rode eend bestel zonder achterbank. Op de wijkschool ging het niet om cijfers of prestatie; het ging erom, en dit is een quote van mijn moeder: 'dat jullie goede mensen zouden worden.'

Mijn bloemkoolwijk was geen wijk, geen verzameling huizen, geen investering of desinvestering; het was een statement. Het was de fysieke neerslag van een nieuwe maatschappij die zich in het linkse Nijmegen werkelijkheid werd. 'Een ideaal in beton', is de titel van een boekje dat erover verscheen. Over de daken lagen grote woorden: vernieuwing, solidariteit, openheid, sosjale kohesie. Kohesie met een hoofdletter k, weet je wel.

Het was er geweldig.

De straten droegen, heel hip, geen namen maar nummers: ik woonde op 37-21. Mijn beste vrienden woonden op 37-40, 35-12 en 80-82. Het waren volkomen onvindbare adressen in de patchwork-wijk, die bestond uit een aaneenrijging van listig verborgen woonerven. Het lukte buitenstaanders nauwelijks er binnen te dringen, en dat was maar goed ook. Want wij waren vooral bezig met elkaar, de kinderen maar ook de ouders.

Om elkaars huizen te bereiken stond ons, de ideaalkinderen, een duizelingwekkend doolhof ter beschikking van stegen en pleintjes en schelpenpaden, dat uitstekend dienst deed omdat ik en mijn beste vrienden spionnen waren van een geheime spionnenclub. Vanuit het kreupelhout dat onze huizen omringde, konden we eenvoudig andere huizen observeren. Ook lieten we her en der geheime, met onzichtbare inkt geschreven boodschappen achter.

Dat is wat ik me van mijn gelukkige jeugd herinnerde, totdat me een persbericht werd toegezonden dat het beeld mijn ideale kinderwereld omver kegelde. De bloemkoolwijken, stond erin, waren een ramp voor Nederland. Ze staan allemaal op instorten, en herstel gaat ons miljarden kosten.

Onmiddellijk maakte ik een afspraak met de opsteller van het bericht, de bekende planoloog Gert Middelkoop, die er onderzoek naar had

gedaan. Onthutst liet hij me foto's zien van sombere stegen, duistere plantsoenen en tuinen verpakt in Gamma-schuttingen.

Vooraf die schuttingen waren een alarmerend teken aan de wand voor de planoloog. Iedereen trok zich er maar achter terug, de zichtlijnen blokkerend en daarmee het sociale ideaal. Het gaat er niet om dat die schuttingen lelijk zijn, zei Gert – maar daar ging het natuurlijk wel om.

Mijn bloemkoolwijk was de nieuwe achterstandswijk geworden. Een bom onder het land.

Ik noteerde de ernst van de situatie in mijn notitieblokje dat ik voor deze gelegenheid heb nageslagen: 'Waardeontwikkeling twijfelachtig', schreef ik op. 'Vlucht hogere middenklasse.' 'Vage sociale processen'. 'Kwetsbaarheid'. 'Rotte plekken eruit snijden'. 'Stoeptegels versleten'. 'Rare hoekjes=criminelen.' 'Leegstand winkelcentra.'

Als woonerfkind voelde ik mij direct aansprakelijk. Maar wat kon ik doen?

Een derde van alle huizen in Nederland, zei Gert - en nu daalde zijn stem een octaaf - staat in een New Town. Dat allemaal opknappen gaat heel veel geld kosten, veel meer geld dan we hadden vrijgemaakt voor de prachtwijken, de krachtwijken of de klachtwijken, waar we zo lang mee bezig waren geweest. Het was onbetaalbaar. Alles zou instorten, in dit stedenbouwkundige Armageddon.

Mijn God, dacht ik. Mijn God.

Ik vroeg hem waar ik heen moest om het verval te zien. Hij noemde de wijk van mijn jeugd. Ik reed erheen en zag het nu ook: de

spionnenpaadjes van vroeger waren sociale valkuilen geworden, en tussen de huizen speelden zich allerlei vage processen af.

Ik noteerde in mijn notitieboekje: 'mannen in trainingspakken'. 'Groen uitgeslagen houtwerk'. 'Verlaten speeltuintje.'

Bye bye, sweet memories.

Deze wijk, constateerde ik, had zijn doorlooptijd gehad. Plat gooien en opnieuw beginnen, het was niet anders. De huizen waren veertig jaar oud, dat is tegenwoordig een eeuwigheid. Het huis waar ik nu in woon is negen jaar oud, en begint al af te bladderen. Van de week ging de koelkast kapot; de man waar ik een nieuwe kocht zei dat het heel normaal is. Een koelkast gaat tegenwoordig maar een jaar of zeven mee dus ik had geluk gehad.

Misschien is dat bij huizen ook wel zo. Of in elk geval, met ons denken over huizen.

Ik woon nu in een transparante, moderne Vinexwijk. Mijn buurt heeft lineaalstrakke straten, kubusvormige wooneenheden, geometrische binnentuinen, ruime zichtlijnen en hufferproof straatmeubilair.

Gezinnetje, drie kinderen, witte muren, designlampen. Als mijn kinderen een hut bouwen in de openbare ruimte, komt de afdeling handhaving van de gemeente direct met een busje om alles in te laden, en mijn kinderen te bekeuren.

De buurt moet proper zijn. Bomen zijn er nauwelijks, want die vervuilen de zichtlijnen, en de afvallende bladeren geven rommel. Overal zijn bordjes aangebracht. Niet zwemmen. Niet parkeren. Videobewaking. Hondenuitlaatzone, poepzakjes zelf meenemen.

Ja, uit oogpunt van beheer en handhaafbaarheid en architectuur, is over mijn buurt heel goed nagedacht.

Maar ik vraag me wel eens af hoe we over veertig jaar naar mijn Vinexwijk kijken. En ik weet het antwoord al: we willen iets anders, iets minder zakelijks, we willen weer sociale cohesie. Met een grote K. Ja, we willen kleine buurtgemeenschappen. We willen idealen. Ja, wat we willen over veertig jaar, is... bloemkoolwijken.

Het lijkt me goed daar nu al op in te spelen. Nu investeren in een bloemkoolwijk, is straks cashen.

Dit is geen dromerij, kan ik u vertellen.

Mijn lagereschoolvriendin Suzanne Raes maakte een documentaire over mijn oude wijk in Nijmegen, misschien heeft u hem op televisie gezien. We gingen er samen heen, met een cameraman en een geluidsman erbij. De camera op de motorkap van mijn auto gemonteerd, reden we door de straten. We waren onthutst. We stapten uit bij mijn ouderlijk huis en keken onze ogen uit.

Wat een idylle, zei Suzanne. Wat een rust en wat een groen. En als je goed keek zagen die huizen er best puik uit. Ja, hier en daar bladderde de verf. Er kwam ook gras tussen de stoeptegels vandaan. Maar is dat erg? Van de onderhoudshel die mij was voorgespiegeld, zag ik weinig terug. En eigenlijk, moesten we toegeven, waren die ouderwetse carports weer verduiveld hip!

Waarom, vraag ik me af, moet alles in Nederland als nieuw zijn? Waarom moet alles schoon en proper en tiptop en volgens de laatste inzichten gebouwd? Waarom schrijven we na veertig jaar eenderde van de Nederlandse huizen af, omdat ze in onze luxe, verwende ogen niet meer voldoen? Waarom hebben we er een hekel aan, als mensen schuttingen van de Gamma bouwen?

Ik reis veel door Nederland en door de rest van de wereld, en elke keer als ik van Schiphol naar huis ga, valt me op hoe glad de

snelwegen zijn, hoe groot de huizen, hoe prachtig de bomen en de polders en de mensen. Om verval te zien, moet je echt heel goed kijken. Krotten zoals die over de hele wereld staan - ook in België en ook in Frankrijk – daar is in Nederland geen sprake van. Dat is, als je erover nadenkt, best raar. Die oude bloemkoolwijken die zogenaamd op instorten staan – we zouden er hele volksstammen gierend blij mee maken.

Ik weet dat u vandaag praat over het onderhouden van de woningvoorraad, en de grote opdracht die dat met zich meebrengt. Maar zou het ook niet geweldig zijn als we weer eens trots werden op onze oude wijken?

Dat scheelt een hoop geld. En het scheelt ook in mijn zelfwaardering. Want ja, als New Town Kid wil ik ook weer verder kunnen, en niet besmet zijn met de gedachte dat ben opgegroeid in een verkeerde buurt.

Zo stond ik dus met mijn lagereschoolvriendin te kijken naar de huizen in onze bloemkoolwijk: er werd geleefd. Er was een prachtige vijver. Er speelden kinderen met een bootje. We pakten allebei onze smartphone en zochten op Funda naar de prijzen: twee ton voor een groot gezinshuis, geen geld. Beetje verf op de kozijnen, beetje isoleren, zonnepanelen erop, gaat zo weer honderd jaar mee.

Want ja, deze huizen zijn uit idealisme geboren, in een tijd van oliecrisis zelfs. Autoloze zondagen. We droomden toen van wind- en zonne-energie, en van autarkisch wonen. Met de techniek van nu is dat betaalbaar en normaal geworden, en wordt die belofte ingelost.

Als we later groot zijn, zei ik tegen mijn vriendin, kopen we samen zo'n huis. En dan gaan we hier gewoon weer wonen, met alle vrienden en vriendinnen die hier zijn opgegroeid. Zul je zien hoe hip en happening het dan weer is, in onze goeie, ouwe Bloemkoolwijk.

